

alaprajz

A kormányzati negyed, és ami ezzel jár...

Legények a gáton

Casa de Retiro Espiritual

A fehér csend teljessége

Téma: a rend

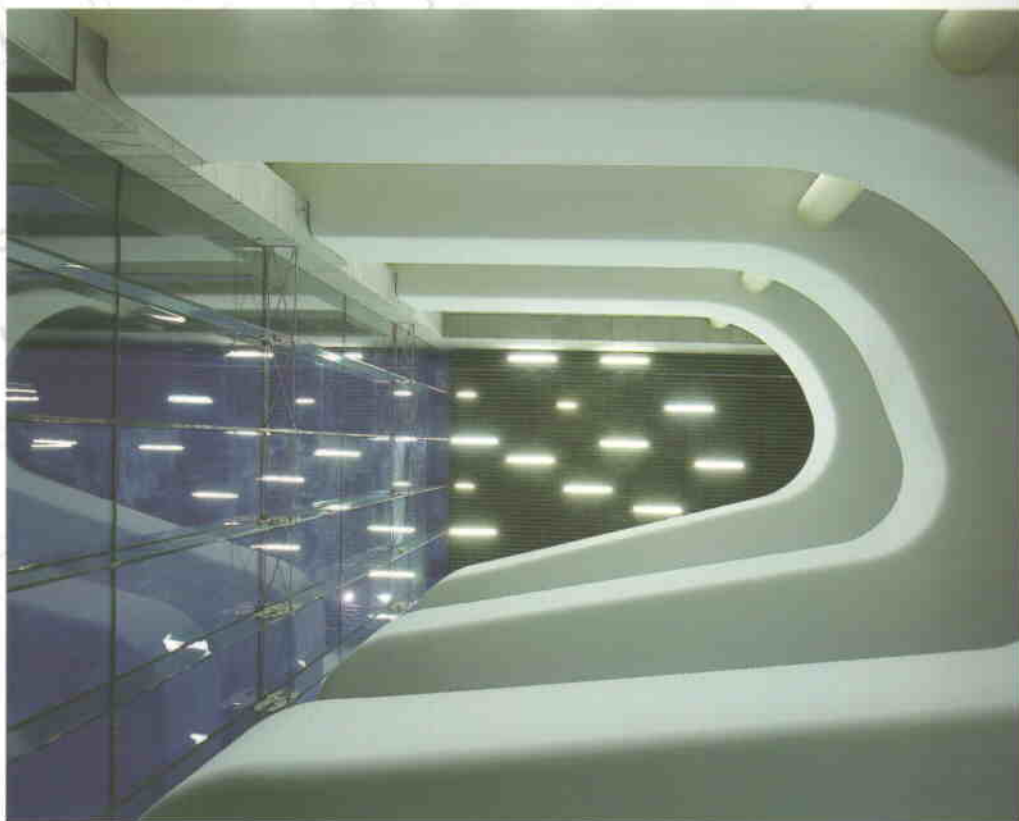
Ellenpontok

Egy kép az úton

Tan-terv

Tehermentes korosztály?

A Csukás

07005

9 771417 693000

5

14. évfolyam
2007. szeptember-október
Ára: 745 Ft
HU ISSN 1417-6939

A fehér csend teljessége

Nový Dvůr trappista monostor, Dobrá Voda, Csehország

A publikációk részinformációiból építkező kép misztikus távolságot támaszt. A megtett út után azonban már a megérkezés pillanatától a jelenlét tiszta közelsége vesz körül.

Vukoszávlyev Zorán

Várakozás

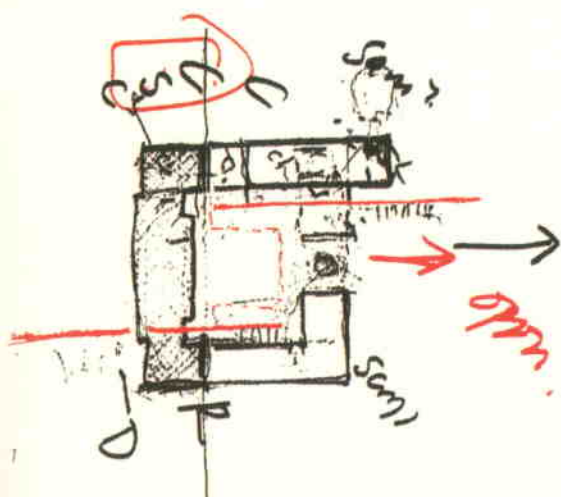
Bohémia lenyűgöző hegyei között utazva a természet nyugodt, évezredekben mérhető történetisége vesz körül. A völgyekből kiemelkedő utak képszekvenciákat villantanak fel, tektonikus vetületek tűnnek elő, mély-komor tömegek, melyek azonnal feloldódnak a növényzettakaró lágyágába burkolózva. A kanyarodó út újra erdősézhöz érkezik, kontrasztos fényhatás töri meg a lendületet, a magas szálfák közé érve a fény éles csikokban szakítja át a lombkoronaszintet. Egy helyet keresünk, a leírások vezetnek, de az érkezés élménye érteti meg velünk a „hely” fontosságát. Frédéric Debuyst kor-

*"Silence,
with its desire to be,
and Light,
the giver of all
presence."*

Louis Kahn

társ templomépítészetet bemutató személyes olvasatában¹ párbeszédre ír: a természet, a táj, az épített és a humán környezet összhangzatáról. Ilyen teljességet keresünk egy monostor felé utazva. Már messze hátrahagytuk a politikailag diktált álomra épített ipartelepek elhagyatott romjait, és az egykor jobb kort meg-

ért majorsági központok üres épületeit is lakonikusan szemléljük csak – ez is a jelen közvetlen érintettsége. A táj tiszta rendje azonban elfeledte a történelem alakulását, csak a lehetőség válik fontossá: a rendszerváltás óta felépült első ciszterci monostor felé közeledünk, mely a kortárs keresztény szakrális építészet utóbbi években legtöbbet idézett alkotása. Képek után kutatunk, melyek a biennálés utazások alkalmával megragadtak, hangulatokat fogalmazunk meg, melyek a publikációk modellfotói alapján értek minket, másoktól hallott narratívákat veszünk elő. És ugyanakkor azt az értelmezést, mellyel pannonhalmi bencések szólnak² döntésük megalapozottságáról, amikor Magyarország egyik legősibb

alapítású apátságának átalakítása kapcsán John Pawson nevét említik. Egy frissen vágott kaszálón áthaladva a domb gerince mögött feltűnik egy magas barokk tetőzet csúcscsúszé, útszéli kereszt jelöli az út végét. A megérkezés ősfás ligetben ér minket, a vasos törzsek között fehér épület-tömegek tűnnek fel.

Történet

Nový Dvůr trappista monostorának története nyolc évre nyúlik vissza. A ciszterci rend franciaországi Sept-Fons kolostorának cseh szerzetesei az ezredfordulón látták elérkezettnek az időt, hogy a Szent Bernát-i reguláknak megfelelő filiát hozzanak létre hazájukba visszatérve. Az anyamonostor apátja egy rendtársuktól ka-

pott könyvben találkozott egy olyan építészeti eszköztárral dolgozó építész munkáival, melyekben felismerni vélte a megkötéseiben szigorú ciszterci hagyomány kortárs megtestesülését. A könyv az ezredvég egyik opusza, a Minimum. Szerzője a minimalizmus mai „sztárja”, John Pawson.

Nem sokkal később fel is keresték londoni irodájában, és a reguláknak megfelelő elvárások felvezetésével mély párbeszéd kezdődött. Pawson közel egy hetet töltött az anyamonostorban, együtt élve a szerzetesekkel, a napirend hét liturgiáját és a munkaórát is végigkövetve. Az építészeti vonatkozásokban magas fokú összhang állt fenn a tervező és a közösség közt: a puritanizmusukban gyöngyszem világi építészeti alkotások³ minimalizmusa és a szakrális tér Szent Bernát-i szemlélete összeért.

A hazájukba visszatérő cseh szerzetesek Bohémia hegyei közt kutattak megfelelő helyszín után, amikor az egykori majorságra leltek Plzeňtől északnyugatra. A XVIII. századi gazdasági központ főépülete rekonstruálható volt, azonban a gazdasági épületeket elbontották. Pawson az eredeti beépítést, az épületszárnyak által három oldalról közrezárt udvart vette alapul a teljes kerengő megtervezésekor. A szituációs döntés a hely történeti erejét vitte tovább a kortárs épületek kialakításába – az építészeti eszköztárban a hasonulás helyett karakteres mai gondolatokat alkalmazva.

A palatetővel fedett, kétszintes barokk udvarház a lejtő magasan elhelyezkedő vonalán hosszan elnyúlik. A völgy irányába húzódóan a két új szárny hasonló magasságú tömegeiben északon a templom, valamint délen a szintben különválasztott dormitórium és refektórium kapott helyet. Az udvart bezáró negyedik, keleti szárny tömegében valamivel kisebb, de belső tereiben bővebb: az emeleti szkriptórium, káptalanterem és sekrestye kettős belmagasságú, a kerthez csatlakozó alsó szinten található a mosoda, a

Építész: John Pawson

Együttműködő építész:
Atelier Soukup

Tájtervező:
BBUK Landscape Architecture

Szerkezettervező:
Jindrich Rines

Elektromos tervező:
Karel Soukup

Világítástervező:
Isometrix Lighting Et Design

Akusztika: INTON spol. s r.o.

Fotó: Vukoszávlyev Zorán,
Atelier Soukup

1. John Pawson korai skicceinek egyike a funkciók és a feltárlás viszonyait vizsgálja

2. Az együttes látkepe: udvarházból kolostor

3. A kolostortemplom előtti átriumhoz vezető bejárat a laikusok számára

7

2

3

konyha és az irodák. A kerítésen túl kis tó, majd a hatalmas területű kaszáló nyúlik le a völgyig, azon túl a monostor erdeje küszik fel a szemközti dombra.

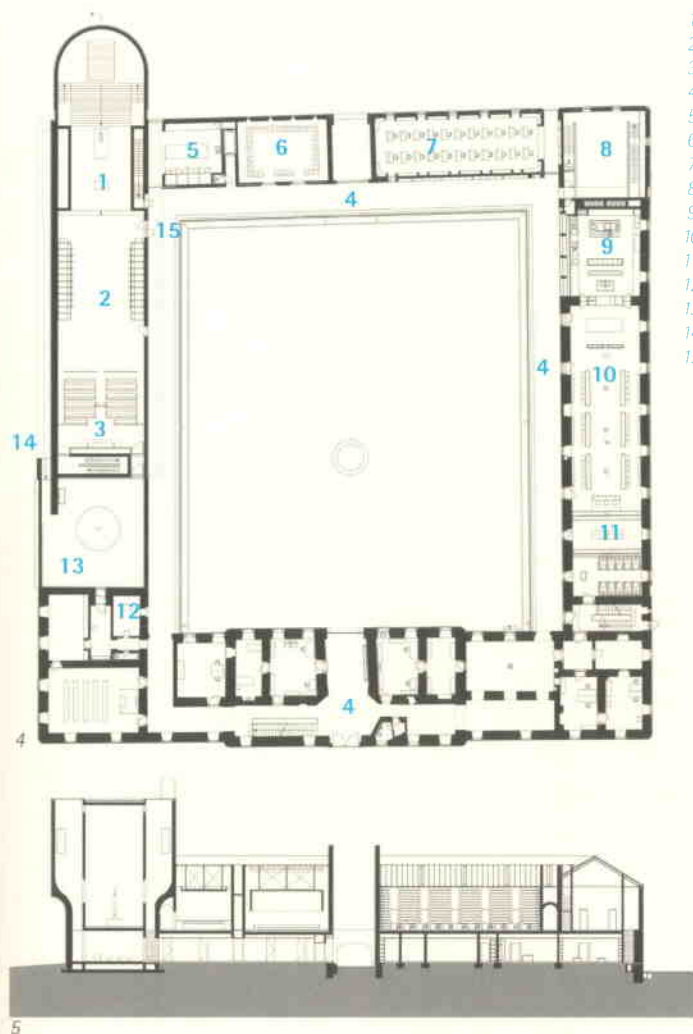
Találkozás

A külvilágtól elzárt életet élő trappista szerzetesek a Szent Róbert által 1098-ban alapí-

tott ciszterciek rendjéhez tartoznak.⁴ A reformrend építészeti reguláinak megfogalmazása Clairvaux-i Szent Bernát nevéhez köthető: a XII. századtól az „atyaapátságok” és filiáik a puritánság tiszta egységével és a fény misztériumával épültek évszázadokon át.⁵ A fás ligetben feltárulkozó Nový Dvůr monostor mesteri megoldással nyit az érkező „zarándok” felé. A régi udvarház és a temp-

lom nem épül össze, kis átriummal kapcsolódik egymáshoz, melyet egy szűk falnyíláson lehet megközelíteni – ez a laikusok bejárata, hiszen a szerzetesek a kerengőből közelítik meg a templomot. Az átrium közepét egy fa foglalja el, a falból kifolyó vizet nagy kővályú fogja fel. A templom világi bejárata a sarokban húzódik meg magasan metszett nyílással egységesen komponálva. A kis tér hatása Hans van der Laan vaalsi kolostorának bejárati udvarát is meghaladóan szűkszavú, ugyanakkor lírai módon közvetlen.

A templomtér vertikális aránya a hosszanti alaprajz titkos játékaiban és a metszet rejtett szerkesztésében fejthető meg. Pawson a provençs-i benccs hatású ciszterci monostorokat vette alapul, amikor szakrális terét íves apszissal zárta le. A külső tömegében markáns elem a belsőben messze

1. Presbitérium
2. Szerzetesi kórus
3. Laikusok tere
4. Kolostor
5. Sekrestye
6. Kóptalanterem
7. Szkrptórium
8. Feljárát a dormitóriumhoz
9. Konyha
10. Refektórium
11. Mosdók
12. Kápolna
13. Átriumtér
14. Laikusok bejárata
15. Szerzetesi bejárát

Csend

„A keresztény templom tehát természetes módon totális hely, a jelenlét csodálatos gazdagságával” – fogalmaz Frédéric Debuyst⁶, s szavai John Pawson szakrális terében helyénvalóak. Transzcendens nyugalom erejével telített a tér. Az imaórára sorra érkező szerzetesek a magas podesztre emelt Mária-szobor előtt meghajolva vonulnak helyükre, az énekes liturgia hangjai hamarosan megtöltik a teret. Az „ora et labora” újabb ciklusa válik láthatóvá és értethetővé a laikus betérők számára – amiről a bő ingujjú fehér ruhát fedő fekete skapulárévi-selet is szól. A zárt szerzetesi csoport nyitott közösséggé válik, a fehérre meszelt falak mögötti kolostori rend teljes építészeti tisztasága a templomtól részleteinek gondos, aszketikus egyszerűségében sűrűsödik – és a fényben feloldott hangok közt él tovább. Majd az énekek elhallgatnak, s a templom kapui bezáródnak, hogy újra a munka háborítatlan percei következhesse.

„Kell a csend, hogy létezessen a hang” – írja valahol Bohumil Hrabal. A csend Nový Dvůr trappista monostorában „jelen van”.

- 1) Debuyst, Frédéric: *A hely szelleme a keresztény építészetben.* Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2005.
- 2) *Tér a térben. Alaprajz,* 2007/4. pp.16–19.
- 3) John Pawson legjelentősebb munkái számos magánházépítés és lakásátalakítás mellett: *farm Essexben, Calvin Klein üzlet New Yorkban, Sackler híd Londonban.*
- 4) *A rend történetét és építészetét számos publikáció ismerteti, közülük itt kiemelve: Leroux-Dhuys, Jean-François: Cistercian Abbeys.* Könemann, Köln, 1998.
- 5) *Maga Pawson is egy ciszterci monostor, a provence-i Le Thoronet apátság egyszerűségét emeli ki saját építészeti látásmódja történeti mintájaként.*
- 6) Debuyst, Frédéric, i.m., p.52.

1. Hagymánytisztelőt és kortárs gondolatosság: szerkezeti tisztaság és formai többlet

2. A megérkezés átriumtere: a minimalizmus a templom csendjére készít fel

3. Félköríves apszis: ciszterci egyszerűség, de provence-i bencés hatások

4. A szakrális tér egy életút: az előátrium keresztelőkútjával indít, a laikusok rövid tere után a szerzetesi kórus következik, majd az oltár mögött a sírboltokhoz ér – földszinti alaprajz

5. Metszet a keleti szárnyon át

6. Kolostor-kerengő

7. Fény és csend a szakrális térben

az oltártér mögé nyúlik: lépcsőlejárót adva az altemplomban elhelyezkedő temetőhöz. A lapostetős épülettömeget vertikálisan csak a kerengőudvarhoz rendelt harangfal áttört síkja gazdagítja, horizontálisan pedig a padlótól megközelítőleg 4 méterre emelkedő ívezetes konzol alkotta tömegbővület. A szofisztikus metszet-szerkesztésnek köszönhetően a belső térben nem látunk ablakokat, a rejtett felülvilágítókön érkező fény a függőleges falsíkok hasítékain tör be a tiszta fehér templomtérbe.